گۆڤاری زانستی زانکۆی جیهان-سلێمانی، بەرگی(1) ژمارە (1)
ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

بایەخی بابەتە تەندروستیەکان لە ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەنداندا

ڕۆزە حمەوەیس حمە میرزا

مامۆستای یاریدەدەر/زانکۆی سلێمانی/سکوڵی زانستە مرۆڤایەتیەکان/بەشی ڕاگەیاندن

Roza.Merza@Univsul.edu.iq

پوختەی توێژینەوە :

توێژینەوەی زانستیەکان بەیەکێك لە بنەما گرنگەکانی سەردەم ئەژمار دەکرێت لە بوارە جۆربەجۆرەکانی ژیاندا ، وەك دەزانرێت کە توێژینەوە لە بواری ڕاگەیاندا گرنگی تایبەت بە خوی هەیە چونکە ڕاگەیاندن بووە بەبەشێك لە بەشەکانی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی لەلایەك وە هەموو تاکێك لە تاکەکانی کۆمەڵگا کە پەیوەستە بەیەکێك لە هۆکارەکانی ڕاگەیاندن جا خوێندراو یاخود بیستراو و بینرا و بێت لەلایەکی دیکەوە.

وەك ڕۆژنامەی ئەلکترۆنیش وەك هۆکارێك لەهۆکارەکانی ڕاگەیاندن گرنگی تایبەتی خۆی هەیە و ڕۆژبەڕۆژ ئاستی خوی خوێندنەوەی بەرەو هەڵکشان دەچێت،وەك ئاشکراشە کە سەرکەوتنی هەر ئامرازێك لە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندن پەیوەستە بە جۆراو جۆری ناوەڕۆکی بابەتەکانیەوە بۆیە توێژینەوە لەمەڕ بابەتی (بایەخی بابەتە تەندروستیەکان لە ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەنداندا) گرنگی تایبەت بە خۆی هەیە بە تایبەت لەم بارودۆخەی ئێستادا کە ژمارەیەکی بەرچاو نەخۆشی لە ڕووی دەروونی و جەستەییەوە بەربلاۆن و هەریەکەشیان کاریگەریگەری نەرێنی لە کۆمەڵگادا بەجێ دەهێڵن، بو ئەم مەبەستەش ئەم توێژینەوەیە لەم سێ بەش پێکهاتووە بەشی یەکەم بریتە لە ڕێباز نامە ،بەشی دووەم تایبەتە بە زانیارینامە وەبەشی سێەم تایبەتە بەلایەنی پراکتیکی لە کوتایشدا توێژینەوەکە بە گرنگترین ئەم دەرئەنجامانە گەیشتووە :

1- ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان لە پلەی یەکەمدا گرنگی داوە بە بابەتی (تەندروستی گشتی)لە چاو بابەتە تەندروستیەکانی دیکەدا .

1- سەرچاوەی بابەتە تەندروستیەکانی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان برتین لە ڕاگەیاندنەکان لە پلەی یەکەمدا .
2- ناونیشان لە پلەی یەکەمی هۆکارە دەرخەرەکانی یاخود زەقەکانی دەرختی بابەتە تەندروستیەکانی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەنداندا .
3- لە بارەی هاوسەنگی لە ڕوماڵکردندا توێژەر بەو ئەنجامە گەیشت کە ڕۆژنامەکە لە زۆرینەی بابەتە تەدروستیەکانیدا تەنها دیدێکی دەرخستووە .
4- لە شێوازی خستنە ڕووی بابەتە تەندروستیەکانیدا توێژەر بەو ئەنجامە گەیشتووە کە ڕۆژنامەکە لەکاتی بلاۆکردنەوەی بابەتە تەنروستیەکانیدا لەپلەی یەکەمدا کار لەسەر شێوازی خستنە ڕووی (پەیوەندی هۆکار و دەرئەنجام) دەکات

ملخص البحث:

أهمية المواضيع الصحية في الصحيفة (خندان) الكترونية.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

من المعلوم ان البحث في مجال الاعلام له اهمية خاصة لأن الاعلام يعتبر جزء من أجزاء الحياة البشرية في المجتمع من ناحية وكل فرد من افراد المجتمع متمسك بأحد الوسائل الاعلامية. والصحيفة الالكترونية كجزء من أجزاء الوسائل الاعلامية لها أهمية خاصة ويتصاعد قراءها يوماً بعد يوم ,ومن المعلوم اِن تفوق والنجاح وسيلة من وسائل الاعلام متمسك بمضمون موضوعاته وتنوعه,لهذا أن البحث على (اهمية الموضوعات الصحية في صحيفة الالكترونية) له أهمية خاصة و خاصة في الوضع الحالي الذي تساع فيها امراض الكثيرة سواءاً كانت جسدياً أو نفسياً,كل واحد من هذه الامراض يتأثر تأثيراً سلبياً أو اجابياً على الانسان,وكل الموضوعات الصحية عديدة ومتنوعة الذي ينشر ف الصحيفة اللالكترونية لهذا ينقسم البحث الى ثلاثة أقسام الرئسية أولاً الاطارالمنهجي للبحث,وثانياً قسم النظري وثالثاً قسم العملية, حققت هذه البحث الى أهم النتائج المهمة فيما يلي:

1- أن صحيفة الالكترونية خندان يهتم باموضوعات الصحية عامة بدلاً من الوضوعات الصحية الاخرى.
2- ان أهم مصادر المعلومات للموضوعات الصحية هو وسائل الاعلام الاخرى.
3- ان عنوان المواضع الصحية بمثابة الاعلى للوسائل الابراز الذي البرز فيه الموضوعات الصحية لصحافة الالكترونية (خندان).
4- بالنسبة التوازن لتخطية موضوعات الصحية قد وصل الى هذه النتيجة ان الصحيفة قد أبرز في أكثر من موضوعاته جانباً واحداً من موضوعاته.
5- في الاسلوب العرض المواضع الصحية يعمل على جانب (علاقة الاسباب وانتيجة)على أثر بدلاً من جوانب الاخرى.

Abstract

The importance of health articles on electronic Khandan newspaper.

Scientific research is one of the main principles of development in this century, researching in press field is important these days because press and media are part of every one's daily life. every one is strictly has involved with in using one of connection devices at least so as to reach his demands. Apparently the electronic newspapers as a crucial part of mass media it pays to focus on issue, because every days the readers of online newspapers are increasing. It is clear that success of any kind of media and press has a great relation to the contents and type of its news and articles, so the this research (the importance of health articles on electronic newspaper) is so important. It is obvious that nowadays we pay attention to obtain information about some common sorts of psychology, mental and body illness and disease. It has positive and negative side on human being. Nowadays those healthcare textures are being published and released on Internet websites are various , so this research is divided into three main sections: The first section is devoted to the style of research. The second section is about theory . The third section is about the practice. The conclusions that the researcher has got are:

1. the priority of Khandan electronic newspaper is about general health care in comparison to other aspects.

2. The sources of Khandan online newspaper is other mass medias and the title of news are being noticed to get the readers' attention.

3. The neutrality of the newspaper ,the researcher has reached this fact that only one side of news have been published.

4. The publication style of health articles on newspapers, the researcher has reached this conclusion that the newspaper works on expressing the cause and effect .

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

پێشەکی :

توێژینەوەی زانستی بە یەکێك لە بنەما سەرەکیەکانی سەردەم ئەژمار دەکرێت.توێژینەوەش لە بواری ڕاگەیاندندا گرنگیەکی بەرچاوی هەیە، بەجۆرێك لە ئێستادا ڕاگەیاندن بۆتە بەشێکی گرنگ لە ژیانی زۆرینەی تاکەکانی کومەڵدا،هەر تاکێك ڕۆژانە وابەستەی ئامرازێك لە ئامرازەکانی ڕاگەیاندنە،کە پێداویستەکانی بۆ پڕدەکاتەوە. دیارە ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکانیش وەك بەشێکی گرنگ و پڕ بایەخ لە هۆکارەکانی ڕاگەیاندن جێگەی هەڵوەستەو توێژینەوە لەسەرکردنە، لەبەرئەوەی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ژمارەی خوێنەرەکانیان لە هەڵکشاندایە,وەك دەزانرێت سەرکەوتنی هەر ئامرزێك لە ئامرازەکانی ڕاگەیانیش بە جۆر و ناوەرۆکی بابەتە کانیانەوە وابەستەیە، بۆیە توێژینەوەی (بایەخی بابەتە تەندروستیەکان لە رۆژنامە ئەلکترۆنیی خەنداندا)،گرنگی تایبەت بەخۆی هەیە ئەمەش لەو ڕوانگەیەوە ، کە لە ئێستادا چەند جۆرێکی دیاریکراوی نەخۆشی جەستەیی و دەروونی بەربلاَو لە ئارادایە ، کە هەریەك لەو نەخوشیانەش کاریگەری ئەرێنی و نەرێنی لەسەر هاوڵاتیان بە جێدەهێڵن. لە ئێستادا ئەو بابەتە تەندروستیانەی لە رۆژنامە ئەلکترۆنیەکاندابلاَو دەکرێنەوە جۆراو جۆرن و هەمە لایەنن .

بەشی یەکەم : میتۆد نامە

یەکەم : گرنگی توێژینەوە :

هەر توێژینەوەیەکی زانستی، کە ئەنجام دەدرێت گرنگی تایبەت بە خۆی هەیە ،کە جیاوازە لە گرنگی توێژینەوەیەکی دیکە.گرنگی ئەم توێژینەوەیەش لەوەدا دەردەکەوێت ئەو بابەتەی توێژینەوەکەی لەبارەوە ئەنجام دەدرێت پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە ژیانی زۆرینەی تاکەکانی کۆمەڵەوە هەیە و جێگای گرنگی و بابەخ پێدانەکانیانە. وەك دەزانرێت،کە ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکان گرنگیەکی بەرچاویان هەیە و چەندین بابەت و زانیاری لە ڕێگەی ژانرە جۆربەجۆرە رۆژنامەوانیەکانی وەك (هەواڵ,وتار,ڕاپۆرت,ڕێپۆرتاژ ,چاوپێکەوتن... ,هتد)بلاَو دەکەنەوە.دیارە بابەتە تەندروستیەکانیش بەیەکێك لەو بابەتانە ئەژمار دەکرێت،کە لە ئێستادا بۆتە جێگای بابەخ و گرنگی رۆژنامە ئەلکترۆنیەکان بەجۆرێك لەماوەیەکی کورتدا چەندین بابەتی هەمەجۆر بلاَو دەکاتەوە،بابەتێکی گرنگی لەم شێوەیەش شایستەی کارلەسەرکردنە،لەبەرئەوەی هۆکارەکانی ڕاگەیاندن بە شێوەیەکی گشتی و ڕۆژنامەی ئەلکترۆنیش بە شێوەیەکی تایبەت کاریگەری لەسەر وەرگرەکانیان دادەنێن،بابەخدانی رۆژنامە ئەلکترۆنیەکانیش بەبەباتە تەندروستیەکان گرنگیەکەی لەوەوە دەر دەکەوێت گەر ئەو بابەتانە لەسەرچاوەیەکی گرنگ و بڕوا پێکراوەوە بلاَو بکرێنەوە،ئەوا دەبنە سەرچاوەیەکی باش و متمانە پێکراو بۆ هەرکەسێك کە بیەوێت زانیاریەکی لەو بوارەدا دەست بکەوێت.

دووەم: کێشەی توێژینەوە : کێشەی ئەم توێژینەوەیە لەوەوە سەرچاوە دەگرێت،کەلە ئیسْتادا ناهاوسەنگی و ناڕێکیەك لە جۆر و ڕێژەو ئەو بابەتە تەندروستیانەی،کە لە ڕێگەی ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکانەوە بلاَو دەکرێنەوە، بەدیدەکرێت لێرەدا پرسیار ئەوەیە کە :

1- ئەو بابەتە تەنروستیانە کامانەن، کە لە رۆژنامە ئەلکرۆنیەکاندا بلاَو دەکرینەوە؟

2-کامانەن سەرچاوەی بابەتە تەندروستیەکان؟ .

3-بابەتە تەنروستیەکان بە چ ژانرێك داڕێژراون؟

4-هۆکارە دەرخەرەکان (وسائل الابراز) لە بابەتە تەندروستیەکانی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەنداندا کامانەن؟

5- پێکهاتەی سەرەکی بابەتە تەندروستیەکان لە رۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان چین؟

6-کامانەن ئەو شێوازانەی،کە رۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان لە خستنە ڕووی بابەتەکانیدا گرتونیەتە بەر؟

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

سێیەم : ئامانجی توێژینەوە :

ئامانج یەکێکی دیکەیە لە بنەما سەرەکیەکانی سەرکەوتنی هەر توێژینەوەیەکی زانستی. ئەم توێژینەوەیەش هەوڵ دەدات بەم ئامانجانە بگات:

1- زانینی ڕێژەی بابەتە تەنروستیەکان لە ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکاندا.
2- دەستنیشانکردنی جۆری ئەو بابەت تەندروستیانەی،کە لە ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکاندا بلاّو کراونەتەوە.
3- دیاریکردنی جۆری سەرچاوەی بابەتە زانستیەکان.
4- پێکهاتەی سەرەکی بابەتە تەندروستیەکان لە ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان .
5- شێوازی خستنە ڕووی بابەتە تەندروستیەکان لە ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی خەنداندا.
6- بابەتە تەندروستیەکان لە ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان چ ئەرکێکیان بەرجەستە کردووە.

چوارەم : جۆر و میتۆدی توێژینەوە : جۆری توێژینەوەکە وەصفیە(پەسەنییە)،کار بە میتۆدی شیکاری ناوەڕۆککراوە .

پێنجەم : کۆمەڵی توێژینەوە : بریتیە لە هەموو ئەو بابەتە تەندروستیانەی،کەلە(ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان) دەوە بلاّوکراونەتەوە.

شەشەم : سامپڵی توێژینەوەکە : لەم توێژینەوەیەدا کار لەسەر سامپڵی مەبەستدار کراوە،کە بریتییە لەو بابەتە تەندروستیانەی لەماوەی 3مانگدا لە لایەن ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندانەوە بلاّوکراونەتەوە ، کە دەکاتە لە ٪ی 25بابەتە تەندروستیەکانە .

حەوتەم : ئامڕازی کۆکردنەوەی داتاکان : توێژەر پشت بە فۆڕمی شیکاری ناوەڕۆك دەبەستێت بۆ وەلاّمدانەوەی پرسیارەکانی توێژینەوەکەی،کە دەستەکانی (شێوە و ناوەڕۆك)ی وەرگرتووە وە پشت بەیەکەی (یەکێتی بابەت) وەك یەکەی شیکاریەکەی دەبەستێت.

هەشتەم : سنووری توێژینەوە :

سنووری - کات : برتیە لە و ماوەیەی کە توێژینەوەکەی تێدا ئەنجامدراوە،کە بریتیی لە ماوەی 3مانگ لە مانگەکانی 2015/4/1 بۆ 2015/6/31 ،بە شێوازی مانگی دەستکرد(کە لەهەر مانگێکدا 10 ڕۆژ وەرگیراوە بە شێوەیەکی ڕێکخراو10 ڕۆژی یەکەمی مانگی نیسان،10ڕۆژی ناوەڕاستی مانگی ئایار،10ڕۆژی کۆتایی مانگی حوزەیران).

سنووری شوێن: بریتیە لە شاری سلێمانی، کە ڕۆژنامەی خەندانی تێدا بلاّو دەبێتەوە.

سنووری بابەت :توێژەر بابەتە تەندروستیەکانی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندانی هەڵبژارد،لەبەرئەوەی ڕۆژنامەکە تا ڕادەیەکی زۆر بایەخی بە زۆرینەی بابەتە تەندروستییەکان داوە. نۆیەم : ڕاستگۆیی (الصدق): بەمەبەستی پێدانی ڕاستگۆیی بە فۆڕمی شیکاری ناوەڕۆکەکە توێژەر بنەماکانی ڕاستگۆیی ڕواڵەتی بەکارهێنا ،لەڕێگەی دابەشکردنی فۆڕمەکە بەسەر چەند پسۆڕو شارەزایەکی بەشی ڕاگەیاندن،کە هەریەکەیان خاوەن ئەزموون و شارەزایەکی باشن. دوای تێبینیەکانیان ڕێژەی ڕاستگۆیەکەی ٪95 بوو*. دەیەم : جێگیریی : بۆ گەیشتن بە جێگیریی ناوەرك شیکاریەکە توێژەر هەستا بە وەرگرتنی ٪10ی بابەتە تەندروستیەکان لە سامپڵی توێژینەوەکە، پاش ئەوەی ئەنجامی شیکاریەکەی دەستکەوت ,توێژەرێکی دیکە بۆ هەمان ئەو

* - پ.ی.د.فواد علی أحمد ,مامۆستا لە زانکۆی سلێمانی ,پسپۆڕی بواری ڕاگەیاندن –ڕۆژنامە . -د.عومەر أحمد ڕەمەزان مامۆستا لە زانکۆی سلێمانی ,پسپۆڕی بواری ڕاگەیاندن –ڕۆژنامە . - د.ڕێبەر گۆران مستەفا مامۆستا لە زانکۆی سلێمانی ,پسپۆڕی بواری ڕاگەیاندن –سۆسیاڵ میدیا .

گۆڤاری زانستی زانکۆی جیهان-سلێمانی، بەرگی(1) ژمارە (1)
ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

10٪ی سامپڵانە، پاش دوو هەفتە دووبارە شیکاری بۆ ئەو بابەتە تەندروستیانە کردەوە، دواتر لە ڕێگەی جێبەجێکردنی هاوکێشەی هۆلیستی،ڕێژەی جێگریی لە نێوانیاندا بەم شێوەیە دیاریکرد:

جێگری = 2ت /ن1+ن2

ن1: کۆی گشتی بڕگەکانی یەکەمجار

ن2: کۆی گشتی بڕگە هاوبەشەکان لە دووەم جار

ئەو ڕێژەیەی لە ئەنجامدا دەستکەوت بریتی بوو 96٪ ،ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی، کە فۆڕمی شیکاریەکە ڕادەیەکی زۆر لە دڵنیابوونمان لە جێگیری دەداتێ .

یازدە : ناساندنی چەمك و زاراوەكان

یەکەم : ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی :

ڕۆژنامەیەكە لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت دەردەچێت و بڵاودەکرێتەوە لەسەر شێوەی ڕۆژنامەی ئاسایی لەسەر شاشەی کۆمپوتەرەکان و هەموو ژانرە ڕۆژنامەوانیەکان لە خۆی دەگرێت[1] .

دووەم : بابەتی تەندروستیەکان : هەموو ئەو بابەتە تایبەتمەندە تەندروستیانە دەگرێتەوە، کە بە لایەنی تەندروستیەوە پەیوەستن جا تەندروستی جەستەیی، یاخود دەروونی بێت یاخود ئەو بابەتانەی ، کەلایەنی ئەرێنی یاخود نەرێنی بواری تەندروستی بەدەردەخەن[2] .

سێیەم : ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان: جۆرێکە لەو ڕۆژنامە ئەلکترۆنیانەی هیچ چاپێکی کاغەزی نییەو و تەنها لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت هەیە ،بێجگە لە زمانی کوردی بەهەردوو زمانی عەرەبی و ئینگلیزی بابەتەکانی بڵاو دەکاتەوە.

بەشی دووەم : لایەنی تێۆری توێژینەوەکە :

باسی یەکەم : پێناسەی تەندروستی وبایەخی بابەتە تەندروستیەکان:

ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی (who)،لە ساڵی 1948دا بەم شێوەیە پێناسەی تەندروستی دەکات،کە بریتیە لە بوونی کەسانێك،کە لە لایەنی فیزیکی و جەستەیی و مێشکی و کۆمەڵایەتیەوە(دەروونیی) ،ساغ بن، نەك تەنها نەبوونی نەخۆشیی یان پیریەتی و نەخۆشی درێژ خان پێوەرێك بن بۆ لەش ساغی[3].

تەندروستی مرۆڤ تەنها بەساغی لەش پێك نایەت،مێشکی حەساوە و دڵنیایشی دەوێت،بۆیە بیرکردنەوە لە کاروباری ژیان هەروەها لایەنی کۆمەڵایەتی و ئابووری و ئاسایشی وڵات و ژینگەی دەوروبەر زۆرجار هۆکارێك دەبن لەو هۆکارە کاریگەرانەی،کە ڕۆڵیان لە تێکچوونی بواری تەندروستی مرۆڤ هەیە، بۆیە هەرلەبارەی تەندروستیەوە وتراوە کە: تەندروستی ئاوێنەی لەشەو ڕۆڵێکی گرنگی لە ژیانی مرۆڤدا هەیە، ،ئەگەر مرۆڤ تەندروستی باش بوو ژیانی ئاسودەو دەرونی هێمن و پەیوەندی لەگەڵ دەوروبەر ڕێك و پێك دەبێت و چاوەڕوانی هەموو کارێکی باش و سەرکەوتوانەی لێدەکرێت،بەڵام، بە پێچەوانەوە مرۆڤی نەخۆش و ناتەندروست هەموو ئەو لایانانەی تێك دەچێت ، بەڵام ئەمەش مانای ئەوە ناگەیەنێت،کە مرۆڤێك تەندروستی ناجێگیر بوو هەموو چالاکیەکانی وەلاوە بنێت، بۆیە سیتمی نوێی تەندروستی جیهانی ئامانجی ئەوەیە،

[1] رضا عبدالواحد أمين ,الصحافة الالكترونية ,القاهرة,دار الفجر للنشر والتوزيع ,2007,ص 94.
[2] سمير محمود, العلام العلمي ,دار الفجر للنشر والتوزيع,الطبعة الاولي,بيروت,2011, ص 173.
3 صلاح محمود ذياب,ادارة خدمات الرعاية الصحية,دار الفكر ناشرون و موزعون, عمان ,2010,ص 168.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

کە هەموو مرۆڤێك گرنگە ژیانێکی ئاسودەو ئاسایش بژێیت و گرنگە دەوڵەت تازەترین شێوازی چارەسەری تەندروستی بۆ دابینبکات و بەردەوام چاودێری نوێترین بەرەو پێشچوونەکانی ئەو بوارە بکات،بەلاّم لە بەرامبەر ئەوەشدا گرنگە ،کە تاکەکانی کۆمەڵگا بەرامبەر بە تەندروستی خۆیان و خێزان و کۆمەڵگاکانیان خۆیان بەبەرپرس بزانن [4]

لەم ڕوانگەیەوە دەکرێت بوترێت چەمکی تەندروستی لای مرۆڤ بەتەنها بریتی نییە لە لەش ساغی لە ڕووی جەستەییەوە بەڵکو تەندروستی مرۆڤ لە تەندروستی جەستەیی ،تەندروستی ژیری (عقلی) ، تەندروستی دەروونی (نفسی) یش دەگرێتەوە.

تەندروستی جەستەیی: ئەو جۆرەیە، کە ئەندامەکانی جەستەی مرۆڤ لەهەموو جۆرە نەخۆشی و کێشەیەك دووربن.

تەندروستی عەقڵی: ئەو جۆرە یە، کە تاك بتوانێت بە پرۆسەی عەقڵێکی ساغ و تەندروست وەك بیرکردنەوە و تێگەیشتن و کرداری داهێنان و تەرکیز و هێزی وەرگرتن لە ژیان بەسەربەرێت،لە هەمان تاك چێژ لە ئارامی دەرونی وەردەگرێ و دەتوانێ ڕووبەڕووی ناڕەحەتی و داواکارییەکانی ژیان بێتەوە .

تەندروستی دەرونی : بەو جۆرەیە، کە تاك بتوانێت مامەڵەیەکی چاك و دروست لەگەڵ خۆی و کۆمەڵگادا بکات،کە ئەمەش پێداویستی و پاڵنەرەکانی تاك لە خۆدەگرێت لە چوار چێوەی ئەو ڕوداوانەی، کە لە ژینگەی دەوروبەری مرۆڤدا دەگوزەرێن.

کەواتە عەقڵ و جەستەی تاك و ئەو کۆمەڵگایەی تیایدا دەژی یەکەیەکی تەواوکەر و یەکگرتوو دروستدەکەن، کەهەریەك لەوانە کاریگەری لەسەر ئەو تریان هەیە،کەواتە تەندروستی جەستەیی و ژیری و دەروونی بۆ بەرەو پێشچوونی کۆمەڵگا و خۆشگوزەرانی مرۆڤ فاکتەرێکی کاریگەرە.[5]

ڕەهەندەکانی تەندروستی : بەشێوەیەکی گشتی تەندروستی دوو ڕەهەندی هەیە،ڕەهەندێکیان پەیوەستە بە کۆمەڵگا و بە تەندروستی گشتی ناوزەند دەکرێت،ڕەهەندێکی دیکە پەیوەستە بە تاك و بە تەندروستی تاك ناو دەبرێت.

تەندروستی گشتی : مەبەست لە تەندروستی گشتی ئەو هەل و مەرج و بارودۆخە تەندروستیانەیە، کە پێویستە لە ناو ژینگەیەك فەراهەم بکرێن،یان لەسەر بنچینەیەکی گشتی ڕێك بخرێن، ئەم جۆرانە دەگرێتەوە: سەرچاوەی ئاوی خواردنەوە ، شوێنی نیشتەجێبوون ، ژینگە، ئاو هەوا و سەوزایی و پاك ڕاگرتنی شوێنە گەشتیارییەکان.

تەندروستی کەسی : مەبەست لە تەندروستی تاك پیادەکردنی نەریتە تەندروستیەکانە لە چوارچێوەی هەلو مەرجە گشتیەکان، کە چێژو سودی بۆ تەندروستی تاك هەبێت ، وەك گرنگیدان بە وەرزش بە هەموو جۆرەکانیەوە،دورکەوتنەوە لە خواردنی چەورو سوێر .دوورکەوتنەوە لە خواردنی خێرا، دوورکەوتنەوە لە جگەرەکێشان ، خواردنەوە گازییەکان.......هتد [6].

باسی دووەم : بایەخی ڕاگەیاندن لە بواری تەندروستیدا :

بایەخدانی ڕاگەیاندن بە بابەتە تەندروستیەکان لە کارە گرنگەکانی ڕاگەیاندنە،چونکە تەندروستی یەکێکە لەو بابەتەگرنگانەی، کە هەمیشە جێگەی بایەخی وەرگرانە،جا ئەو بابەتانە لە چوار چێوەی بلاّوکردنەوەی هۆشیاری تەندروستی،یاخود زانیاری تەندروستی بێت بۆ وەرگران،چونکە هەریەك لەوانە بنەمای ڕەفتارکردنی ڕۆژنەیانە بە بنەمایەکی تەندروستیانە،هۆکارەکانی ڕاگەیاندن بەسەرچاوەیەکی سەرەکی زانیاری دادەنرێن،کە ڕۆڵێکی گەورەو گرنگییان لە دروستکردنی کەسایەتی تاکدا هەیە،کە زانین و ویژدان و ڕەفتاری لا دروست دەکات،ئەمەش لە ڕێگەی پێدانی زانیاری زۆر و

---

[4] نصرالدين العياضي,وسائل الاعلام والمجتمع –ضلال وأضواء,دار الكتاب الجامعي,العين-المارات العربية المتحيدة,2004,ص 136-137.

[5] سامي محسن ختاتنة و احمد عبداللطيف أبو سعد،علم النفس الاعلامي،دار المسيرةللنشر والتوزيع والطباعة،عمان 2010،ص 44.

[6] عبدالرزاق علي الهيتي,الصحافة المتخصيصة,دار أسامة للنشر والتوزيع,عمان,2011,ص14.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

شارەزایی زیاتر، كە لەگەڵ هەڵویست و بۆچون و ڕەفتاریدا بتوانێت پشتی پێببەستێت. بێگومان دەروازەی سروشتی بەرەو بەختەوەری و خۆشگوزەرانی مرۆڤ پێویستە لە دەلاقەی تەندروستی و لەش ساغیەوە تێپەڕبببێت ،بە بێ ئەمانە چێژوەرگرتن لە ژیان ئەستەمە،هۆكارەكانی ڕاگەیاندن هێزێكی گەورەیە كە بتوانێت ببێت بەئەو سەرچاوە زانیاریەی تاكەكانی كۆمەڵ و ڕێكخراوەكان لە بۆچون و بڕیاردان وهێنانەدی ئامانجەكانیاندا پشتی پێدەبەستن ، بۆیە تاك هەوڵدەدات پشت بە هۆكارەكانی ڕاگەیاندن ببەستێ بۆ هێنانەدی ئەم سێ ئامانجە [7]: سەرچاوە دیاری بكە

یەكەم : تێگەیشتن : بەهۆی فێربوون و شارەزابوون وە تێگەیشتنی كۆمەڵایەتی بە هۆی فێربوونی شت لە جیهانەوە یان كۆمەڵێكەوە و ڕوونكردنەوەیان لە هۆكارەكانی ڕاگەیاندنەوە تێگەیشتن دروست دەبێت.

دووەم : ڕێنمایی : ئەمەش خۆی لە ڕێنوێنی كردن و نیشاندانی ڕێگەیەكەی ڕاستە لەمەڕ بابەتێك، بۆ نمونە چۆن ڕێنمایی كەسێك بكرێت پارێزگاری لە لەش ڕێك و جوانی خۆی بكات یاخود ڕێنماییدان بە كەسێك كە چۆن بەڵگەی دەست كەوێت،یاخود چۆن ڕەفتار بكات لەكاتێكدا توشی ئەگەر و پێشهاتێك بێت.

سێیەم: كاتبەسەربردن : ئەمەش دوو جۆرە :

1- كاتبەسەربردنی تەنهایی :وەك حەوانەو و هێوربوونەوە .

2-كاتبەسەربردنی كۆمەڵایەتی : وەك چون بۆ سینەما، یان سەیركردنی تەلەفزیۆن لەگەڵ ئەندامانی خێزان. [8]

پێناسەی بایەخدانی بابەتە تەندروستیەكان كراوە لە دەزگاكانی ڕاگەیاندن بەوەی، كە : مەبەست لە پێدانی زانیاری و ڕاستی تەندروستی هاوڵاتیانە،هەروەها هەستكردن بە بەرپرسیاریەتی لەبەرامبەر تەندروستی خۆیان و غەیری خۆیان،لەو ڕوانگەیەشەوە هۆشیاری تەندروستی دادەنرێت بۆ ئەوەی جێبەجێ بكرێت بە زانیینی تێگەیشتن و ڕازیكردن، بە مانایەكی تر گۆڕینی جێبەجێكردنی تەندروستی بۆ خویەك بە بێ بیركردنەوە ، ئەوە ئەو ئامانجەیە، كە دەبێت بۆی تێبكۆشین بۆ ئەوەی پێی بگەین و ئەو زانیاریە تەندروستیانە وەك ڕۆشنبیرێیەكی سەركەوتوو بمێنێتەوە،وەك كردەوەیەك بۆ كرداری دەستپێكی ڕۆشنبیری بە پشت بەستن بە بڵاوكراوەكانی وەزارەتی ڕۆشنبیری [9].

گرنگترین پێكهاتەی بابەتە تەندروستیە بایەخپێدراوەكان لای ڕاگەیاندن

گرنگترین پێكهاتەی بابەتە تەندروستیەكان كۆمەڵە زانیاریەكە، یان باوەڕپێكردنێكە كە لای خەڵك بۆ بواری تەندروستی و نەخۆشی دروست دەبێت، هەروەك لە كێشەی تەندروستی نەخۆشیە درێژخایەنەكان و نەخۆشی قەڵەوی و نەخۆشیەكانی پێست و نەزۆكی و نەخۆشیە خووپێوە گرتوەكان وەك جگەرە كێشان وماددە كحولیەكان و ڕاهاتن بە ماددەی هۆشبەرەكان دەردەكەوێت،بەشێوەیەكی گشتی ئەمانە لە دیارترینی ئەو بوارانەن، كە هۆكانی ڕاگەیاندن جەختیان لەسەردەكەنەوە[10].

گرنگی بایەخدان بە بابەتە تەندروستیەكان :بایەخدان بە بابەتە تەندروستیەكان لە ڕۆژنامە و هۆكارەكانی ڕاگەیاندا گرنگی خۆی هەیە،لەم چەند خاڵەدا گرنگیەكەی بەرجەستە دەبێت :

---

[7] سامی محسن ختاتنة وأحمد عبداللطيف أبو سعد,علم نفس الاعلامي ,سەرچاوەی پێشوو,ص 47.

[8] حسن عماد مكاوي، د.ليلى حسين السيد، الإتصال و نظرياته المعاصرة ، دار المصرية اللبنانية،1998,ص320.

[9] احمد ريان باريان,دور وسائل الاعلام في التثقيف الصيحي للمرأة السعودية بمدينة الرياض ،دراسة الميدانية قدمت هذة الرسالة استكما لالمتطلبات الحصول على درجة الماجستير في قسم الاعلام بكلية الاداب –جامعة الملك السعود ،اشراف د.سليمان الشمرى،ص 52،2004،.

10 محمد الزكرى، جهود الصحافة في نشر المعريفة الصحية : دراسة تحليلية على الصفحات القتصادية رسالة ماجستير غير المنشورة كلية الدعوة والاعلام، قسم الاعلام ،جامعة المام محمد بن سعود الاسلامية ،2006ص78 .

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

یەكەم : وەرگر بتوانێت خۆشی لە زانیارییە زانستیە ڕاستیەكان وەربگرێت، كە یارمەتی بدات لە ڕوونكردنەوەی دیاردە تەندروستیەكان،بۆ ئەوەی بتوانێت سەركەوێت بە سەر گەڕان بە شوێن هۆكارە نەخۆشی و ڕاڤەی بكات، تا لێی دووربكەوێتەوە و خۆی لێ بپارێزێت.

دووەم: بانكێكی زانیارییە، كە مرۆڤ سوودی لێ دەبینێت لەو كاتەدا كە پێویستی پێیەتی و كاری پێی هەیە،لەوەرگرتنی بڕیاری ڕاست و پەسەند كاتێك، كە ڕووبەڕوی گرفتێكی تەندروستی دەبێتەوە.

سێیەم : چاندنی گیانی شانازی و ڕێزلێنان و باوەڕ بوون بە زانست، كە ئەمە بۆ پسپۆڕەكان لە بواری تەندروستیدا پاڵنەرێكی باشە.

چوارەم : جۆرە خولیایەك لای خەڵك دروست دەكات ،كە خولیای دۆزینەوەی زیاتر بكەن و چالاكی و پێشكەوتنی زیاتر لە بواری تەندروستیدا بە خۆیەوە دەبینێت و زیاتر گرنگی بەو بوارە دەدات[11].

باسی سێیەم : ڕۆژنامەی ئەلیكترونی :

لەبەرئەوەی ڕۆژنامەگەری ئەلیكترونی لەسەرەتای نەوەدەكانی سەددەی ڕابردووەوە سەریهەڵداوە و بەبەراورد بە ڕۆژنامەی ئاسایی تەمەنێكێكی كەمی هەیە،هەربۆیەش لە ڕووی چەمك و بنەمای تیۆری تایبەت بە خۆیەوە دید و تێڕوانێكی توێژەران و شارەزایان لەبارەیەوە ڕۆشن نییە، لەگەڵ ئەوەش هەوڵی بەردەوام لە ئارادایە چوارچێوەیەكی گشتی بۆ دیاری بكرێت، بۆ جیاكردنەوەی ڕۆژنامەگەری ئەلكترۆنی لە هاوشێوە كاغەزیەكە و پێناسەی تایبەتی بۆ دەكرێت.دیارە پێناسەكردنی ڕۆژنامەگەری ئەلیكترۆنی كارێكی هەروا ئاسان نییە، بەهۆی پێشكەوتنە خێراكەی و فرەیی لە جۆری و ئەو هۆكارانەش كە لە ڕێگەیەوە ناوەڕۆكە ڕۆژنامەوانیەكان بلاّودەكرێتەوە ،لەپەسندكردنیدا چەندین زاراوە و دوستەواژەی جیاجیا بەكاردەهنرێت .لەوانە :[12]

-ڕۆژنامەگەری ئەلكترۆنی electronic journalism

- ڕۆژنامەگەری ئینتەرنێت internet journalism

-ڕۆژنامەگەری وێبً Web journalism

ڕۆژنامەگەری ئۆنلاین Online Journalism

-ڕۆژنامەگەری كارلێكی Interactive Journalism

لە ناساندنی ڕۆژنامەی ئەلكترۆنیدا هاتووە: ئەو ڕۆژنامانەن، كە لەسەر تۆڕەكانی ئینتەرنێت دەردەچن و بلاّودەكرێنەوە بە شێوەی ڕۆژنامەی چاپكرا و لەسەر شاشەی كۆمپیوتەر دەردەكەون, بابەت و لاپەڕەكانی لە نووسین و وێنەو هێڵكاری و دەنگ و وێنەی جوڵاو پێك دێن[13].

لە ناسینێكی دیكەی ڕۆژنامەی ئەلكترۆنیدا هاتووە : ئەو ڕۆژنامانەن، كە لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت بلاّودەكرێنەوە، ئەو ڕۆژنامەیە دەشێت چاپی ئەلیكترۆنی ڕۆژنامەیەكی كاغەزی بێت، یان ڕۆژنامەیەكی ئەلیكترۆنی بێت و چاپی كاغەزی نەبێت،ڕۆژنامەیەكی گشتی بێت یاخود تایبەتمەند، یاخود كۆپیەكی دەقا و دەقی ڕۆژنامە كاغەزیەكە بێت .[14]

---

11 اسماعيل ابراهيم:الصحفي المتخصص ،ط2،دار الفجر للنشر والتوزيع ،قاهرة،2006،ص 13.
12 عبدالامير الفيصل,الصحافة الالكترونية في الوطن العربي,عمان,دار الشروق,2005,ص 49.
13 ازيد منير سليمان ,لصحافة الالكترونية , دار أسامة للنشر والتوزيع,الطبعة الاولى ,2009, ,عمان-الاردن,ص 53.
14 فيصل أبو ريشة ,الاعلام الالكتروني ,دار أسامة للنشر والتوزيع ,الاردن,الطبعة الاولى,2010,ص 67.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکان : بریتین لە ڕۆژنامە ناکاغەزیەکان کەلەسەر تۆڕەکانی ئینتەرنێت بڵاو دەکرێتەوە و خوێنەر هەڵدەستێت بە سەیرکردن و خوێندنەوەی لاپەڕەکانی و گەڕان بە ناویدا سەرباری هەڵگرتن و پاراستنی ئەو بابەتانەی، کە پێویستیەتی و چاپکردنی ئەو بابەتانەی کە ئارەزووی چاپکردنیەتی [15].

لە یەکێکی دیکە لە پێناسەکانی ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنیدا هاتووە : ئەو ڕۆژنامەیەیە، کە سیفەتەکانی ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی کاغەزی تیدا بەدی دەکرێت لە ڕووی کاتی دەرچوون و هەمەڕەنگی بابەتەکانی و بەکارهێنانی هونەرە ڕۆژنامەوانیەکان، وەك هەواڵ و گفتوگۆ و شیکردنەوەو و ڕیپۆرتاژ و ووتاری ڕۆژنامەوانی،بەڵام ئەوەی لە ڕۆژنامەی کاغەزی جیای دەکاتەوە،بوونی بابەتە ڕۆژنامەوانیەکەیە لە شێوەی دەقێکی ئەلکترۆنی،کەدەکرێت لە ئینتەرنێت بەدوایدا بگەڕێت و دووبارە دەستکاری بکرێت و دابڕێژرێتەوە [16].

باسی چوارەم : تایبەتمەندی ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکان :

ڕۆژنامەوانی ئەلکترۆنی خاوەنی چەندین تایبەتمەندیە لە گرنگترین ئەو تایبەتمەندیانەش:

1. کۆمەڵێك بابەتی ڕۆژنامەوانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و هونەری و وەرزشی و تەندروستی لە خۆ دەگرێت و لە توانایدایە حەز و خولیا هەمەچەشنەکانی خوێنەرانی لە ئاست و تەمەنە جیلوازەکان تێربکات .
2. ژانرە ڕۆژنامەوانیە جۆربەجۆرەکان،وەك هەواڵ ،ڕاپۆرت ،ڕیپۆرتاژ ،وتار،چاوپێکەوتن لە خۆی بگرێت .
3. لە ڕووی دەرچونەوە بە کاتێکی دیاریکرا وەوە پابەندە.
4. بەبەردەوامی بابەت و ناوەڕۆکەکەی لە ڕۆژێکیکەوە بۆ ڕۆژێکی دیکە یاخود لە کاتێکێکەوە بۆ کاتێکی دیکە نوێدەکرێتەوە.
5. بوار لەبەردەم خوێنەرانی بۆ کارلێکردن لەگەڵ بابەتە بڵاوکراوەکانی ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەکە دەرەخسێت.
6. لەپاڵ نوسین و دەقە نوسراوەکان ,وێنەو هێڵکاری و نەخشە و وێنەی جولاویش لە خۆ دەگرێت.
7. دانانی لینکی زانیاری و بابەتی پەیوەندیدار لەناو جەستەی بابەتە ڕۆژنامەوانیەکە .
8. نەبوونی گرفتی پانتایی و شوێن، تاکو ناچار بیت بابەتەکان کورت بکرێتەوە 17

باسی پێنجەم : جۆرەکانی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی : ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی جەند جۆرێکە بە گوێرەی :

یەکەم : لە ڕوانگەی بوون و نەبوونی چاپە کاغەزیەکەی، دەکرێت ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی بۆ ئەم جۆرانەی خوارەوە دابەش بکەین:

1. ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی تەواو : (online newspaper)کە ئەویش بە دوو شێوەیە :

أ- ئەو ڕۆژنامە ئەلکترۆنیانەییە،کە پەیوەندی بە هیچ ڕۆژنامەیەکی چاپی کاغەزی نییە و تەنها لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت هەیە .

ب- ڕۆژنامە ئەلیکترۆنیەکان، کە چاپی کاغەزییان هەیە،بەڵام لە ناوەرۆکدا جیاوازن و تەنها لە ناودا هاوبەشن و سەربەیەك دەزگای ڕۆژنامەوانین،ئەم جیاوازیەش لە ناوەرۆکدا دەگەڕێتەوە بۆ جیاوازی تایبەتمەندییەکانی جەماوەر لە هەریەك لەو دوو ڕۆژنامەیەو هەروەها جیاوازی خودی هۆکارو ئامرازەکەش.

[15] حسنى نصر وسناء عبدالرحمان,التحرير الصحفي في عصر المعلومات الخبر الصحفي,دولة الامارات العربية المتحدة ,دار الكتاب الجامعي,الطبعة الثانية,2009,ص 287.

[16] محمد جاسم فلحي, النشر الاكترونى الطباعة والصحافة الالكترونية والوسائط المتعددة,, الطبعة الاولى ,دار المناهج ,عمان –الاردن ,2005, ص 117

[17] محمد منير حجاب ,مدخل الى الصحافه,القاهره ,دار الفجر للنشر والتوزيع,[illegible],ص [illegible].

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

2.چاپی ئەلیکترۆنی ڕۆژنامە کاغەزییەکان : کەلە بنەڕەتدا ماڵپەڕی رۆژنامە کاغەزییەکانە لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت, ئەم جۆرەش بەم دوو شێوەیە دەردەکەوێت :

أ- ئەو ڕۆژنامە ئەلکترۆنیانەی ناوەرۆکی چاپە کاغەزیەکە دوای گۆڕینی بۆ شێوەی ئەلیکترۆنی وەکو خۆی پێشکەش دەکات.

ب- ئەو ڕۆژنامە ئەلیکترۆنیانەی بە شێك لە ناوەرۆکی رۆژنامە کاغەزیەکە پێشکەش دەکەن.

دووەم :جۆرەکانی رۆژنامەی ئەلیکترۆنی لە ڕوانگەی جۆری ئەو تەکنیکەی بەکارهێنراوە لە ماڵپەڕەکان کە بە جۆرەکانی گواستنەوە و خستنە ڕووی دەق لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت دەناسرێتەوە و رۆژنامە ئەلیکترۆنیەکان لەم ڕووەوە دابەش دەبن بە چوار جۆرەوە :

1. ڕۆژنامانەی ئەلیکترۆنی تەکنیکی گرافیکەئالۆگۆڕکراوەکان (Graphic Interchange Format) : ئەو ڕۆژنامانەی،کە تەکنیکی گرافیکە ئالۆگۆڕکراوەکان بەکار دە هێنێت، کە بوار دەدات بە گواستنەوەی کۆپی و وێنەیەکی وەکو خۆی بابەتەکانی رۆژنامە کاغەزیەکان و بڵاوکردنەوەی لەسەر ماڵپەڕی رۆژنامەکە لە ئینتەرنێت,کە ئەمەش تەکنیکێکی باش نییە لەبەرئەوەی دەرفەتی کارلێککردن لەبەردەم خوێنەردا ناهێڵێت .

2. ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی دەقی بارکراو : (Portable Datagram Format): ئەم جۆرەش نزیکە لەو جۆرەی پێشووتر، بوار دەدات بە گواستنەوەی دەق و شێوە و وێنەو هێڵکاری و لاپەڕەکان بەتەواوەتی لە ڕۆژنامە کاغەزیەکەوە بۆ ماڵپەڕی ڕۆژنامەکە لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت،ئەوەی لە ماڵپەڕەکە بڵاو دەکرێتەوە تەواو هاوشێوەی چاپە کاغەزیەکەیە.

3. ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی تەکنیکی دەقی پێشکەوتوو : (hyper text markup format) : ئەو ڕۆژنامە ئەلیکترۆنیانەن،کە تەکنیکی دەقی پێشکەوتوو بەکار دەهێنن، کە بوار دەدات بە دانانی دەقەکانی رۆژنامەی ئەلیکترۆنی بە شێوەیەکی جیاواز و سەربەخۆ لە دەق و بابەتەکانی رۆژنامەی کاغەزی ،لەم جۆرەشدا سودی زۆر لە تایبەتمەندیە سەرسوڕهێنەر و بێشومارەکانی ئینتەرنێت وەردەگیرێت، کە گرنگترینیان بریتیە لە کۆکردنەوەی دەق و وێنەو دەنگ و گرتەی ڤیدیۆیی و فەراهەمکردنی خزمەتگوزاریەکانی بەدواداگەڕان و ئەرشیف و دەرفەتی کۆپیکردنی دەقەکان.

4. ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی هەردوو جۆری دەقی پێشکەوتوو (Html) و دەقی بارکراو(PDF) : ئەو جۆرە رۆژنامە ئەلکترۆنیەیە،کە هەردوو جۆری دەقی پێشکەوتوو (Html) و دەقی بارکراو(PDF) کۆدەکەنەوە بۆ سود وەرگرتن لە باشیەکانی هەردوو سیستەمەکە بەیەکەوە ،لە دەقی پێشکەوتوو دەرفەتی کارلێکردن و پێشکەشکردنی بابەتە لە ڕێگەی هۆکارە جۆربەجۆرەکانەوە دەرەخسێنێت ،دەقی بارکراویش وێنەیەکی دەقاو دەقی رۆژنامە کاغەزیەکە دەگوازێتەوە،ئەمیش لەبەرئەوەی هەندێ لە خوێنەران بەلایانەوە خۆشترە بەو شێوەیە ببینن، کە پێی ڕاهاتوون18.

بەشی سێیەم : لایەنی پراکتیکی توێژینەوەکە

باسی یەکەم :کورتەیەك سەبارە بە ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی خەندان 19:

---

[18] کارامەییەکانی نووسین لە رۆژنامەی چاپکرا و ئەلکترۆنیدا ,عبدالخالق ابراهیم ,ئەرسەلان رەحمان ,چاپی یەکەم ,□□□□,چاپخانەی حاجی هاشم ,هەولێر,لا □□□.

[19] سەیری(دەرباره) لەپێگەی خەندان لەسەر ئەم بەستەرە http:/www.xendan.org/ about.aspx

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print)   PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117   June/2017

خەندان بە یەکێك لە ڕۆژنامە ئەلیکترۆنیە کوردییەکان دادەنرێت،کە چاپی کاغەزی نییە و سەربە پێگەی خەندانە بۆ پەخش و بلأوکردنەوە،وەکو هەر دامەزراوەیەکی دیکەی ڕاگەیاندن لەهەرێمی کوردستاندا بێجگە لە زمانی کوردی بەهەردوو شێوەزاری (بادینی و سۆرانی) بە زمانەکانی عەرەبی و ئینگلیزی بابەتەکانی بلأو دەکاتەوەو یەکەم پەخشی خەندان لە یەکی کانوونی دووەمی (2010)دا بووە.

ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان ئەو ڕۆژنامە ئەلکترۆنیەیە،کە لە کوردستانی عێراق لە ناو شاری سلێمانی دامەزراوە ،لە ڕێگەی بابەتەکانیەوە لە بواری ڕاگەیاندندا هەوڵی خزمەتکردن دەدات ، پشت بەهەموو بنەما پیشەییەکان .ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی خەندان ڕۆژنامەیەکی بواری ڕاگەیاندنە ناسراوە بەوەی ،کە بەمەبەستی قازانج دانەمەزراوە سەربەخۆیە لە ڕووی دارایی و کارگێڕییەوە،بەڵکو ڕۆژنامەیەکی ئەهلیەو بە پشت بەستن بە هەموو یاسا و ڕێساکان بۆ بەجێهێنانی هەموو ئامانجەکانی هەوڵی تەواو دەدات ،کە بریتییە لە گرنگیدان بە بواری بلأوکراوە و ڕۆژنامەی ئەلیکترۆنی و هەموو بوارەکانی ڕاگەیاندن و گفتوگۆ و لێکۆڵینەوەکان و هاندانی کۆمەڵگای مەدەنی.لە سەرەتای دامەزراندنیەوە مۆڵەتی وەزارەتی ڕۆشنبیری لە هەرێمی کوردستان وەرگرتووە ،دوابەدوای هەوڵە بەردەوامەکانی و چالاکییە بەربلأوەکانی لەسەر ئاستی عێراق توانی مۆڵەتی وەزارەتی کارو باری کۆمەڵگای مەدەنی لە بەغداد وەربگرێت،لە گرنگترین ئامانجەکانی ڕۆژنامەکە ئەمانەن:

1-ئاسانکاری تەواو بە مەبەستی بەدەستهێنانی زۆرترین زانیاری و هەواڵ لە سەرچاوە باوەڕپێکراوەکانەوە لە چوار چێوەی کار و پیشەی ڕۆژنامەوانیدا.

2-پێشکەشکردنی باشترین خزمەت لە بواری ڕاگەیاندندا ،بەمەبەستی بەدیهێنان و گەشەکردن لەهەموو بوارەکانی زانستی،ڕۆشنبیری ،کۆمەلأیەتی،سیاسی و ئابووریدا.

3-دروستکردنی ڕای گشتی و فراوانکردنی ڕۆڵی تاکەکەس بە تایبەت توێژی ڕۆشنبیران لە بڕیاری سیاسیدا.

4-بلأوکردنەوەی ڕۆشنبیری لە بوارەکانی دادگەری کۆمەلأیەتی و قبەڵکردنی بیروڕای جیاواز لە نێوان سەرجەم پێکهاتەکانی کۆمەڵ ونەتەوە جیاوازەکاندا.

5- گرنگیدان بە کۆمەڵگەی مەدەنی،بەتایبەت توێژی ژنان،گەنجان و خوێندکاران.

پێکهاتەی سەرەکی پێگەی خەندان:

پێگەی خەندان لەچەند بەشێکی سەرەکی پێکهاتووە،کەهەریەك لەم بەشانەش چەند بەشێکی ڕۆژنامەوانی لە خۆ دەگرێت لە گرنگترینیان:

1-هەواڵی کوردستان: کە هەواڵی تایبەت بە دۆزی کورد لەسەر ئاستی ناوخۆ و دەرەوە لە خۆ دەگرێت.

2-هەواڵی عێراق: سەرجەم ئەو هەوالأنە دەگرێتەوە ،کەپەیوەستن بە عێراق و عێراقیەکان لەسەرئاستی ناو خۆ و دەرەوە.

3-هەواڵی نێودەوڵەتی: هەواڵی پەیوەست بەسەرجەم ولأتانی دونیا سەرەڕای ئەو هەواڵە نێودەوڵەتیانەی، کە پەیوەستن بەدۆزی کورد و ڕۆژهەلأتی ناوەڕاست.

4-ڕاپۆرت :هەموو ئەو ڕپۆڕتانە دەگرێتەوە،کە پەیوەستن بە مەسەلەی کورد بەشێوەیەکی تایبەت و عێراق و ڕۆژهەلأتی ناوەڕاست بەشێوەیەکی گشتی.

5-چاوپێکەوتن : ئەمیش یەکێکی دیکەیە لەو ژانرە ڕۆژنامەوانیانەی،کەلەلایەن ڕۆژنامەکەوە گرنگی پێدراوە.

6-هەواڵی وەرشی :تایبەتە بەسەرجەم هەواڵ و زانیارییە وەزشیەکان لەسەر ئاستی ناوخۆ و دەرەوە.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

7-هەواڵی زانستی :ئەمەش سەرجەم هەواڵە زانستیەکان دەگرێتەوە وەك (بابەتی تەندروستی و تەکنەلۆجیەکان).

باسی دووەم : خستنە ڕووی ئەنجامەکانی ناوەڕۆك شیکاریەکە

5- بابەتە تەندروستیەکان:

یەکێکە لە بابەتەکانی تایبەت بە دەستەکانی ناوەڕۆك، کە توێژەر هەوڵی داوە جۆری ئەو بابەتە تەندروستیانە دیاریبکات،کە لەلایەن رۆژنامەی ئەلکترۆنی (خەندان)ەوە گرنگی پێدراوە,لەئەنجامی شیکاری بۆ بابەتەکانی لەماوەی 3مانگدا بەو ئەنجامە گەیشتین،کە ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان گرنگی بەهەریەکێك لە بابەتە تەندروستییە جۆر بەجۆرەکان داوە، بەڵام بە ڕێژەی جیاواز، وەك لە خشتەی (1)دا دەردەکەوێت ، بەوەی بابەتی (تەندروستی گشتی) لەناو بابەتە تەندروستیەکاندا زۆرترین چەندبارەی هەبووە بە ڕێژەی (٪19.87)، دوا بەدوای ئەویش هەریەك لە بابەتەکانی (گرنگیدان بە قژ و پێست,سودەکانی خۆراك) لە پلەی دووەم و سێهەمدان,ئەمەش شتێکی ئاساییە، چونکە رۆژنامەکە رۆژنامەیەکی گشتیە و تایبەتە بە گشت چین و توێژەکان هەر ئەمەش وای کردووە،کە بابەتەکانی دیکەی تەندروستی بە ڕێژەی زۆر نزیك لەیەك گرنگیان پێبدات وەك لە خشتەی (1)دا ئەمە بەرچاو دەکەوێت.

خشتەی (1): جۆری بابەتی تەندروستی

بابەتی تەندروستی	چەندبارە	ڕێژە	پلە بەندیی
تەندروستی گشتی	31	٪19.87	1
گرنگیدان بە قژ و پێست	27	٪17.30	2
سودەکانی خۆراك	22	٪14.10	3
دەروونی	18	٪11.53	4
جوانکاری	16	٪10.25	5
خانمان	14	٪8.97	6
منداڵان	10	٪6.41	7
نەخۆشی درێژخایەن	10	٪6.41	8
لەش ڕێکی	8	٪5.12	9
کۆ	156	٪100	-

2-سەرچاوەی زانیاریی :

یەکێکی دیکەیە لە بابەتەکانی دەستەکانی ناوەڕۆك،کە توێژەر هەوڵی داوە بزانێت سەرچاوەی زانیارییەکانی بابەتە تەندروستیەکانی (رۆژنامەی خەندان) ی ئەلکترۆنی کوێیە لە ئەنجامی ناوەڕۆك شیکاریەکەدا بەو ئەنجامە گەیشت،کە سەرچاوەی بابەتە تەندروستیەکانی ڕۆژنامەی خەندان برتین لە ڕاگەیاندنەکان بەو بەڵگەییەی کە زۆرترین چەندبارەی هەبووە بەڕێژەی (٪58.33)لە چاو سەرچاوەکانی دیکەدا، هەرچی سەرچاوەکانی دیکەشە ئەو بەڕێژەی جیاواز گرنگییان پێداون کە بریتین لە وەرگێران وسەرچاوەی تایبەت هەروەك لە خشتەی (2)دا بەرچاو دەکەوێت.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

خشتەی (2) : سەرچاوەی زانیاریی

سەرچاوەی زانیاری	چەندبارە	ڕێژە	پلە بەندیی
ڕاگەیاندنەکان	91	%58.33	1
وەرگێڕان	31	%19.87	2
سەرچاوەی تایبەت	28	%17.94	3
دیکە	6	%3.84	4
کۆ	156	%100	-

3-ئەرکی بابەتە تەندروستییەکان:

یەکێکە لە بابەتەکانی تایبەت بە دەستەکانی ناوەڕۆک، کە توێژەر هەوڵی داوە بزانێت ئایا ئەو بابەتە تەندروستیانە چ ئەرکێکی بەرجەستە کردووە؟ بۆیە لە ئەنجامی ناوەڕۆك شیکاریەکەدا بەو ئەنجامە گەیشتووە، کە (ئەرکی زانیاریی) دێت لە چاو ئەرکەکانی دیکەدا ، بەپلەی یەکەم بەو بەڵگەییەی،کە زۆرترین چەندبارەی هەبووە بەڕێژەی (%46.79) ئەمەش بە شتێکی ئاسایی ئەژمار دەکرێت،چونکە ئەرکی زانیاری گەیاندنن یەکێکە لە ئەرکە سەرەکییەکانی ڕاگەیاندن,دوابەوای ئەوەش ئەرکی (هاندان و ئاڕاستەکردن , ڕۆشنبیری تەندروستی)دێن لە پلەی دووەم و سێهەمدا,وەك لە خشتەی (3)دا بەرچاو دەکەوێت.

خشتەی (3): ئەرکی بابەتە تەندروستییەکان

ئەرك	چەندبارە	ڕێژە	پلەبەندیی
زانیاری	73	%46.79	1
هاندان و ئاڕاستەکردن	43	%27.56	2
ڕۆشنبیری تەندروستی	37	%23.71	3
دیکە	3	%1.92	4
کۆ	156	%100	-

4-ئاڕاستەی بابەتە تەندروستیەکان:

یەکێکی دیکەیە لە بابەتەکانی دەستەکانی ناوەڕۆك لە ئەنجامی ناوەڕۆك شیکاریەکەدا توێژەر هەوڵی ئەوەی دا ،کە بزانێت کە ئایا بابەتە تەندروستییەکان چ ئاڕاستەیەکیان هەیە. لە ئەنجامدا بەوە گەیشت کە زۆرینەی بابەتە تەندروستییەکان بێلایەنانە خراونەتە ڕوو بە و بەڵگەیەی، کە زۆرترین چەندبارەی هەبوو بە ڕێژەی (%62.17)ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی تەنها بابەتەکەیان خستۆتە ڕوو بێ لەوەی بۆ بابەتە تەندروستیەکان لایەنداری بکەن,وەك لە خشتەی (4) دەکەوێتە بەرچاو دەکەوێت.

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

خشتەی (4): ئاڕاستەی بابەتە تەندروستییەکان

ئاڕاستە	چەندبارە	ڕێژە	پلەبەندیی
بێلایەن	97	٪62.17	1
دژ	49	٪31.41	2
دیکە	10	6.41	3
کۆ	156	٪100	-

-1 پێکهاتەی بنەڕەتی بابەتە تەندروستیەکان:

یەکێکی دیکەیە لە بابەتەکانی دەستەکانی ناوەڕۆك،کە توێژەر لە ناوەرۆك شیکاریەکەدا بەو ئەنجامە گەیشتووە،کە پێکهاتەی سەرەکی بابەتە سەرەکییەکان بریتین لە کەسایەتی،کە زۆرترین چەندبارەی هەبووە بەڕێژەی (٪57.05) دوابەدوای ئەوەش هەریەك لە یکهاتەی (بیروڕا و لایەن) بەپلەی دووەم و سێەم دێن,وەك خشتەی (5)دا ئەوە ڕووندەکاتەوە.

خشتەی (5): پێکهاتەی بنەڕەتی بابەتە تەندروستییەکان

پێکهاتەی بابەت	چەندبارە	ڕێژە	پلەبەندیی
کەسایەتی	89	٪57.05	1
بیروڕا	27	٪17.30	2
لایەن	26	٪16.66	3
ڕووداو	9	٪5.76	4
دیکە	5	٪3.20	5
کۆ	156	٪100	-

6-هۆکارە زەقکراوەکان (وسائل الابراز) :

یەکێکە لە بابەتەکانی دەستەکانی شێوە، توێژەر لە ناوەڕۆك شیکاریەکەدا بە و ئەنجامە گەیشت، کە ناونیشان یەکێکە لە هۆکارە دەرخەرەکانی، یاخود زەقەکانی دەرخستی بابەتەکە. بۆ ئەمەش زۆرینەی بابەتە تەندروستیەکان هەڵگری ناونیشانێکی سەرنجراکیشن ئەمەش وا دەکات بابەتەکە بە خێرایی بخوێنرێتەوە لەلایەن خوێنەرانی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنیەکەوە بەو بەڵگەییەی،کە زۆرترین چەندبارەی هەبوو بە ڕێژەی (٪48.07)دوای ئەویش وێنە وەك دووەم هۆکاری دەرخستنی بابەتە تەندروستییەکان دێتە بەرچاو,ڤیدیۆش بەرێژەیەك بوونی هەبووە ،بەڵام لە ئاستێکی پێویستدا نییە وەك خشتەی(6)دا ڕوونکراوەتەوە .

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

خشتەی (6)؛ هۆكارە دەرخەرەكان

هۆكارە دەرخەرەكان	چەندبارە	ڕێژە	پلە بەندیی
ناونیشان	75	٪48.07	1
وێنە	62	٪39.74	2
ڤیدیۆ	10	٪6.41	3
هێڵكاری	5	٪3.20	4
خشتە	4	٪2.56	5
كۆ	156	٪100	-

7-هاوسەنگی لە ڕومالْكردن:

بەیەكێكی دیكە لەبابەتەكانی دەستەكانی شێوە ئەژمار دەكرێت,كەلەئەنجامی ناوەڕۆك شیكاریەكەدا توێژەر بەو ئەنجامە گەیشت،كە رۆژنامەكە لە زۆرینەی بابەتە تەدروستیەكاندا دیدێكی دەرخستووە بە و بەلْگەییەی،كە زۆرترین چەندبارەی هەبووە بەڕێژەی (٪64.74)وە لەهەندێك لە بابەتەكانی دیكەشدا زیاتر لە دیدێكی دەرخستووە كەلەپلەی دووەمدایە وەك لە(خشتەی (7)دا دیارە.

خشتەی (7) : هاوسەنگی ڕومالْكردن

هاوسەنگی ڕومالْكردن	چەندبارە	ڕێژە	پلەبەندیی
دیدێك دەردەخات	101	٪64.74	1
زیاتر لە دیدێك دەردەخات	55	٪35.25	2
هیچ دیدێك دەرناخات	0	0	4
كۆ	156	٪100	-

8-شێوازی خستنە ڕووی بابەتە تەندروستیەكان:

یەكێكی دیكەیە لە دەستەكانی شێوە، كە توێژەر لە توێژینەوەكەیدا بەو ئەنجامە گەیشتووە ، كە (پەیوەندیی هۆكار و دەرئەنجام) لە پلەی یەكەمدا دێت بە ڕێژەی (٪44.23) لەو شێوازانەی كە بابەتە تەندروستیەكانی پێخراوەتەڕوو، دوای ئەویش رۆژنامەی خەندان لە بابەتە تەندروستیەكانیدا بە ژمارەو ئامار پشتی بەستووە وەك لە خشتەی (8)دەردەكەوێت

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

خشتەی (8): شێوازی خستنە ڕووی بابەتە تەندروستییەکان

شێوازی خستنە ڕوو	چەندبارە	ڕێژە	پلەبەندیی
پەیوەندیی هۆکارو دەرئەنجام	69	%4423.	1
ژمارەو ئامار	55	%35.25	2
بەڵگە	27	%17.30	3
دیکە	5	%3.20	4
کۆ	156	%100	-

9-ژانری ڕۆژنامەوانی بەکارهێنراو: یەکێکی دیکەیە لە دەستەکانی شێوەی بابەتە تەندروستیەکان،کە توێژەر لە ئەنجامدا بەوە گەیشت،کە زۆرینەی بابەتە تەندروستیەکانی ڕۆژنامەی خەندان لە ژانری هەواڵدا داڕێژراون،کە بەشێوەیەکی پوخت و چڕ زۆرترین زانیاریان تیدا دراوە بە وەرگرەکانیان، بەو بەڵگەیەی کە زۆرترین چەندبارەی هەبوو بە ڕێژەی (%64.10)لە پێشەوەی ژانرەکانی دیکەوەیە،دواتریش بەڕێژەی جودا گرنگی بە هەریەك لە ژانرەکانی (ڕاپۆرت،چاوپێکەوتن،وتار،ریکلام،کۆمێنت) دراوە، وەك لە خشتەی (9)دا دەردەکەوێت.

خشتەی(9): ژانری ڕۆژنامەوانی بەکارهێنراو

ژانری ڕۆژنامەوانی	چەندبارە	ڕێژە	پلە بەندیی
هەواڵ	100	%64.10	1
ڕاپۆرت	15	%9.61	2
وتار	13	%8.33	3
چاوپێکەوتن	10	%6.41	4
ڕیکلام	10	%6.41	5
کۆمێنت	5	%3.20	6
دیکە	3	%1.92	7
کۆ	156	%100	-

بەشی چوارەم : دەرئەنجام وپێشنیار و ڕاسپاردە

دەرئەنجام :

یەکەم :لەبارەی(دەستەکانی ناوەڕۆك)ەوە

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

1 - رۆژنامەی ئەلكترۆنی خەندان لە پلەی یەكەمدا گرنگی بە بابەتی (تەندروستی گشتی)لە چاو بابەتە تەندروستیەكانی دیكەدا داوە.

2- سەرچاوەی بابەتە تەندروستیەكانی ڕۆژنامەی ئەلكترۆنی خەندان برتین لە ڕاگەیاندنەكان لە پلەی یەكەمدا .

3- سەبارەت بەو ئەركەی ،كەبابەتە تەندروستییەكان لە ڕۆژنامەی (ئەلیكترۆنی خەندان)دا بەرجەستەی دەكەن ،ئەركی زانیاریی لە چاو ئەركەكانی دیكەدا،بەپلەی یەكەم.

4- ڕۆژنامەی (ئەلكترۆنی خەندان) لە پلەی یەكەمدا لەكاتی بلاَوكردنەوەی بابەتە تەندروستیەكانیدا ئاڕاستەی (بێلایەن) ی گرتۆتە بەر .

5- پێكهاتەی بنەڕەتی بابەتە تەندروستییەكان لە رۆژنامەی (ئەلكترۆنی خەندان) لە پلەی یەكەمدا بریتیە لە پێكهاتەی كەسایەتی.

دووەم : لەبارەی (دەستەكانی شێوە) ەوە

1-ناونیشان لە پلەی یەكەمی هۆكارە دەرخەرەكانی، یاخود زەقەكانی دەرخستی گرنگیی بابەتە تەندروستیەكانی رۆژنامەی ئەلكترۆنی خەندانە .

2- لە بارەی هاوسەنگیی لە ڕوماڵكردندا ،توێژەر بەو ئەنجامە گەیشت، كە ڕۆژنامەكە لە زۆرینەی بابەتە تەندروستیەكانیدا تەنها دیدێكی دەرخستووە .

3- لە شێوازی خستنە ڕووی بابەتە تەندروستیەكاندا توێژەر بەو ئەنجامە گەیشتووە،كە ڕۆژنامەكە لەكاتی بلاَوكردنەوەی بابەتە تەندروستیەكانیدا لەپلەی یەكەمدا كار لەسەر شێوازی خستنە ڕووی (پەیوەندی هۆكار و دەرئەنجام) دەكات.

4- زۆرینەی بابەتە تەندروستیەكانی ڕۆژنامەی خەندان لە ژانری هەواڵدا داڕێژراون، كە بەشێوەیەكی پوخت و چڕ رۆرترین زانیاریان تیدا بە وەرگر دراوە.

پێشنیاز :

یەكەم // لە بارەی(دەستەكانی ناوەڕۆك)ەوە

1- ڕۆژنامەی ئەلكترۆنی خەندان لە بابەتە تەندروستیەكانیدا گرنگە كار لەسەرجەمی بوارە تەندروستیەكانی دیكە بكاتەوە وەك بوارەكانی (گرنگیدان بە پێست و تەندروستی دەررونی، سوودەكانی خۆراك ،تەندروستی مندالأن......... هتد.
2- كاركردنی زیاتری رۆژنامەكە لەسەر سەرچاوە جۆراو جۆرەكانی بابەتە تەندروستیەكان .
3- هەوڵدانی زیاتر بۆ ئەوەی ئەو بابەتە تەندروستیانەی بلاَویان دەكەنەوە سەرجەم ئەركەكان بەجێبگەیەنن وەك ئەركەكانی (زانیاری و هاندان و ئاڕاستەكردن , ڕۆشنبیری تەندروستی).
4- هەوڵدان بۆ بەرجەستەكردنی سەرجەم پێكهاتە بنەڕەتیەكانی بابەتە تەندروستیەكان، وەك پێكهاتەكانی (ڕووداو ,كەسایەتی ، لایەن ، بیروڕا).

دووەم //لە بارەی (دەستەكانی شێوە)ەوە.

1-هەوڵدان بۆ بەكارهێنانی سەرجەم هۆكارە دەرخەرەكانی بابەتە تەندروستیەكانی وەك (ناونیشان، وێنە، ڤیدیۆ،هێڵكاری، خشتە ....هتد).

2-لەهاوسەنگی ڕووماڵكردندا لەسەر هەموو لایەنە دیارەكانی هاوسەنگی ڕوماڵكردن كاربكرێت وەك (زیاتر لە دیدێك دەربخات ،دیدێك دەربخات) .

ISSN 2520-7377 (Online), ISSN 2520-5102 (Print) PP:44-61
Doi: http://dx.doi.org/10.25098/1.1.117 June/2017

3- لە شێوازی خستنە ڕووی بابەتە تەنروستیەکاندا کار لەسەر سەرجەم لایەنەکانی بکات وەك (پەیوەندی هۆکارو دەرئەنجام،بەڵگە ، ژمارە ،............هتد).

4- سەرجەم ژانرە ڕۆژنامەوانیەکان لەکاتی دارشتنی بابەتە تەندروستیەکاندا بەپێی گرنگی و جۆری بابەتە تەندروستیەکە وەك (هەواڵ ، وتار ، ڕاپۆرت، چاوپێکەوتن ، ریکلام ، کۆمێنت، ....هتد). بەکاربهێنرێت.

سێیەم : ڕاسپاردە بۆ توێژەرانی تر :

1- کارکردنی توێژەرانی دیکە لەسەر بابەتەکانی دیکەی ناو رۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان.

2- توێژینەوە لەسەر جۆری ئەو ژانرە رۆژنامەوانیانە بکرێت، کە ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان کاری لەسەر دەکات.

3- ئەنجامدانی توێژینەوە لەسەر گرنگی و بایەخی وێنە و ڤیدیۆیی بەکارهێنراو لەسەر ڕاکێشانی سەرنجی خوێنەر.

4- ئەنجامدانی توێژینەوە لەسەر ئاستی متمانەی وەرگران بە بابەتە تەندروستیەکان لە رۆژنامەی ئەلکترۆنی خەندان.

سەرچاوەکان :

أ -سەرچاوە کوردییەکان :

- عبدالخالق ابراهیم ، ئەرسەلان رەحمان ، کارامەییەکانی نووسین لە رۆژنامەی چاپکرا و ئەلکترۆنیدا ، چاپی یەکەم ,2010،چاپخانەی حاجی هاشم ، هەولێر.

ب- سەرچاوەی عەرەبییەکان : -

1-رضا عبدالواحد أمين ,الصحافة الالكترونية ,القاهرة,دار الفجر للنشر والتوزيع ,2007.
2- سمير محمود, العلام العلمي ,دار الفجر للنشر والتوزيع,الطبعة الاولي,بيروت,2011.
3- صلاح محمود ذياب,ادارة خدمات الرعاية الصحية,دار الفكر ناشرون و موزعون, عمان ,2010.
4- نصرالدين العياضي,وسائل الاعلام والمجتمع –ضلال وأضواء,دار الكتاب الجامعي,العين-المارات العربية المتحيدة,2004.
5-سامي محسن ختاتنة و احمد عبداللطيف أبو سعد،علم النفس الاعلامي،دار المسيرةللنشر والتوزيع والطباعة،عمان 2010.
6- عبدالرزاق علي الهيتي,الصحافة المتخصيصة,دار أسامة للنشر والتوزيع,عمان,2011.
7- حسن عماد مكاوي، د.ليلى حسين السيد، الإتصال و نظرياته المعاصرة ، دار المصرية اللبنانية،1998.

8- اسماعيل ابراهيم:الصحفي المتخصص ،ط2،دار الفجر للنشر والتوزيع ،قاهرة،2006،ص 13.
9- عبدالامير الفيصل,الصحافة الالكترونية في الوطن العربي,عمان,دار الشروق2006.
1 ازيد منير سليمان ,لصحافة الالكترونية , دار أسامة للنشر والتوزيع,الطبعة الاولى ,2009, ,عمان-الاردن
10 - فيصل أبو ريشة ,الاعلام الالكتروني ,دار أسامة للنشر والتوزيع ,الاردن,الطبعة الاولى,2010.
11- حسنى نصر وسناء عبدالرحمان,التحرير الصحفي في عصر المعلومات الخبر الصحفي,دولة الامارات العربية المتحدة ,دار الكتاب الجامعي,الطبعة الثانية,2009.
12- محمد جاسم فلحي, النشر الاكترونى الطباعة والصحافة الالكترونية والوسائط المتعددة,, الطبعة الاولى ,دار المناهج ,عمان –الاردن ,2005.
13- محمد منير حجاب ,مدخل الى الصحافة,القاهرة ,دار الفجر للنشر والتوزيع,2010

پ- نامەی ماستەر

1- احمد ريان باريان,دور وسائل الاعلام في التثقيف الصيحي للمرأة السعودية بمدينة الرياض ،دراسة الميدانية قدمت هذة الرسالة استكما لالمتطلبات الحصول على درجة الماجستير في قسم الاعلام بكلية الاداب –جامعة الملك السعود ،اشراف د.سليمان الشمرى،2004.
2- محمد الزكرى، جهود الصحافة في نشر المعريفة الصحية : دراسة تحليلية على الصفحات القتصادية رسالة ماجستير غير المنشورة كلية الدعوة والاعلام، قسم الاعلام ،جامعة المام محمد بن سعود الاسلامية ،2